

# Eidsberg er en pionerkommune med kulturminner på internett!

«Det er så viktig å ta vare på histori-en vår!», sa ordfører Knut Herland da han 11. januar i år ønsket velkommen til en presentasjon av et ambisiøst prosjekt som startet i 2005. Da ble Eidsberg historielag invitert som samarbeidspartner for registrering av bygdas kulturminner, med formål å legge dem ut på kommunens nett-sider.

Da var historielaget for lengst blitt ganske kyndige på kulturminner, fordi flere av medlemmene allerede i 1997 startet et verdifullt arbeid med merking av gamle husmannsplasser. Så laget tok utfordringen på strak arm, sendte sine lett aldrende kvinner og menn ut med digitalkamera og GPS, og dette er det blitt resultater av.

«Historielaget har tatt på seg oppgaven med stor entusiasme», skrøt ordføreren. Og tiden vi har til rådighet er knapp, siden to prosent av kulturminnene forsvinner for hvert annet år!

Initiativet ble tatt av Ola Wergeland Krog i Naturkart DA, som tidligere har gjennomført en kartlegging av vilt og naturtyper i kommunen. Man har så utviklet en kulturminnedatabase hvor det nå legges inn bilder og faktaark om kulturminnene etter hvert som de fotograferes og stedfestes med koordinater. Hittil har historielaget sendt inn mer enn to tusen bilder fra mange kanter av kommunen, og fire hundre kulturminner er plottet inn på kartet .



*Ola Wergeland Krog har gjort Eidsberg til en spydspiss når det gjelder å få kulturminner tilgjengelig på de kommunale nettsidene. Her underviser han en begeistret ordfører Knut Herland, mens koordinatør for prosjektet, Kjell Undrum og leder av Eidsberg historielag, Jorun Garseg, følger interessert med.*

*Dessverre klikket det tekniske utstyret akkurat på presentasjonsdagen, men Eidsbergs innbyggere kan sitte hjemme i sine stuer å gjøre seg kjent med bygdas kulturminner!*

Etter lov av 9. juni 1978 er minner fra før reformasjonen ( 1537) automatisk redet. Dette er minner fra større gravfelter, enkeltstående gravhauger, gamle kirkesteder, veianlegg og bergkunst med helleristninger og skålgroper.

Registreringen av ikke fredede minner er også i full gang. Det gjelder husmannsplasser, sager og møller, hvelvbruer og festningsverk. De gamle setervollene i Trømborgfjella legges også ut på nettet som tydelige minner om seterdrifta som var en viktig del av husdyrholdet på gårdene i Trømborg og Hærland, særlig mellom 1650 og 1850.

Et særdeles spennende prosjekt er arbeidet med å registrere de gamle husmannsplassene i Eidsberg.

Denne oppgaven ble altså påbegynt med merking med navnskilt i 1997 av flere medlemmer av historielaget, og senere har Kjell Undrum nedlagt hundrevis av arbeidstimer med registrering og kilde-granskning for at verdifull historie om husmannsvesenet i bygda ikke skal gå tapt. Hittil har han merket og samlet stoff om 104 plasser i Hærland og utgitt et hefte som han kaller «Øst i kroken - og litt vestover». Dette arbeidet vil Undrum fortsette, slik at man får med stoff om flest mulig av bygdas gamle husmannsplasser før kunnskapen om dem blir borte. Undrum blir betegnet som en ildsjel i arbeidet med både husmannsplassene og de øvrige kulturminnene.

Wergeland Krog betegnet dette kontinuerlige arbeidet med å få kulturminnene på nett for et pilotprosjekt, og mener at ingen andre kommuner i Norge har gjort det samme. Godtfolk i kommunen har her fått tilrettelagt en unik mulighet til å gå ut i terrenget og finne frem til de kulturminner som interesserer mest, etter først å ha lest om dem og betraktet bildene på nettet. Han fortalte også begeistret om en såkalt POi-fii som er ferdig og vil bli lagt ut på nett. POi er forkortelse for «point of interest», og har man da et apparat som kalles POi-varsler, vil man høre en tikkende lyd hver gang man passerer et registrert kulturminne!

Fylkeskonservatoren i Østfold er også imponert over Eidsbergs pilotprosjekt, og minner om at 2009 er utnevnt til kulturminneår.



*Her er bilde av Eidsberg kirke vårt fornemste kulturminne (Østfolddomen)*

Wergeland Krog, som fortsatt vil arbeide med å legge Eidsbergs kulturminner på nett, refererte til et visdoms-ord fra fredsprisvinner Wangari Maathai: «Kulturarven er veiviser mot en ukjent fremtid og et referansepunkt til fortiden» Det bør vi legge oss på hjertet!

På neste side viser vi noen eksempler på hva man kan finne ved å gå inn på kommunens hjemmesider:  
[www.eidsbergkommune.no](http://www.eidsbergkommune.no) og klikke seg inn på kulturminner.

Historielaget fortsetter sin registrering av kulturminner i årene fremover, og gledelig er det at flere andre historielag i Østfold tar etter Eidsberg.

Eva Tveter



*Eidsberg flar mange interessante kulturminner, fler er klebersteinsportalen på Eidsberg kirke med Olavsfiguren Til fløyre er en knaus med skålgroper på prestegårdens grunn Ta en tur dit!*



*Over ser du et bilde fra Blyvollen i Trømborgfjella, ei gammel seter som en gang hadde elleve hus Her ser du hjørnesteinen på et av dem.  
Til fløy re ser du det flotte fredede gravminnet på Lekum gård, en av/latet rundflaug med fem store lønne-trær .*

*Fotos: Eva Tveter*